

**INTERNATIONAL ART
RESEARCH & REVIEW**

Д-Р МАРИЯ ПЕТРЕ КЕРТАКОВА

Date 1.I.-31.III. 2017
#1 (I-III. MMXVII)
SOFIA

**Модата в началото
на XX век – нови
тенденции,
нови перспективи**

PREPRINT

д-р Мария Кертакова

Модата в началото на XX век – нови тенденции, нови перспективи

Деветнадесети век се счита за „дълъг“ век – за да завърши, той взема още цяло десетилетие от следващия век. Причините за това са разнообразни, но в края на XIX в. човечеството вече живее със съзнанието, че е овладяло електрическата енергия, а телеграфът и телефонът са се превърнали от факт във фактор, който силно влияе върху деловия живот. Човекът е на подстъпите към овладяване на въздушното пространство.

Най-характерното през XX в. е, че и тогава войните и революциите не престават. Втората особеност е, че и Първата световна война и Втората световна война, както и революцията в Царска Русия имат за целия социален живот, в това число и за модата, същото огромно значение, както и Великата френска буржоазна революция – тези събития вдигат бариерата пред коренните промени в разбиранията на хората за мода, а оттам и за производството на облекла, които превръщат модните идеи в зрими образи.

Тук модата се дели на няколко периода – нулевите години на XX в., когато се доизживява модната революция на Уърт – отмяната на кринолина и замяната му с турниор. Постепенно турниорът също отпада в модата до Първата световна война и Октомврийската революция в Русия. Следва периодът между двете световни войни. А след него модата е прието да се анализира или по десетилетия, или по историята на най-влиятелните и продуктивни модни къщи, както и по знаковите произведения на дизайнерите, които оформят творческите профили на различните модни къщи. Техниката се развива твърде интензивно, като най-голямо значение за модата на 20-те, 30-те и 40-те години вече има киното. През 50-те години на XX в. и след това най-голямо влияние върху развитието на модата след киното има телевизията, а непосредствено след нея се нареждат специализираните печатни издания за мода – списания, каталози, алманаси.

Най-голямата заслуга на XX в. е стремежът модата да престане да бъде привилегия на избрана твърде малобройна и специфична група от хора, а да се обърне с лице към абсолютно всички слоеве потребители. Освен това, модната индустрия започва производството на завършен комплекс от стоки – облекла, обувки, аксесоари, грим и козметика. Може да се каже, че целият XX в. е нов

етап на търсения, експерименти и общо развитие на европейския костюм с много по-отчетливо разделяне на мъжкия и дамския от младежкия костюм и от детското облекло.

През периода от 1900 до 1910 г. става доизживяванията на влиянията от предишния век. Образът на мъжкия костюм се формира от два главни фактора в живота на мъжа – неговата работа и заниманията му със спорт. Времето през втората половина на деня, когато хората се показват на обществени места, вече не е с такава строга регламентация на обществото – постепенно следобедният мъжки костюм е изместен от спортния костюм. Тази тенденция се засилва толкова, колкото повече мъже сядат на велосипед, а по-богатите дори на мотоциклети, което води до търсенето на подходящи облекла. Естественият резултат от това е първоначално трансфер на отделни елементи от спортния костюм върху гражданския, след това – преосмисляне на модната линия и преподчиняването ѝ не само с помощта на „странни хибридни облекла”, но и като цялостна визия. Тази смяна, разбира се, не става за един миг, като с вълшебна пръчка, а е процес на борба и колизии, свързани най-вече с разбиранията на хората за това, какво е модна линия в мъжкия костюм. Като противовес на „волните” спортни добавки към гражданския костюм през периода 1910-1913 г. отново идва на мода високата тясна и твърдо колосана яка на мъжката риза с малки подгънати крайчета. Този вид яка – неудобен и мъчителен елемент, особено за хора с по-дебели вратове, получава наименованието, което в свободен превод от немски е „отцеубиец”. Особеността е в кройката на костюма. Той, общо взето, става много по-свободен. Мъжкото сако измества окончателно сюртука, а меката филцова шапка – твърдия цилиндър, който вече изглежда смешно и претенциозно, ако се носи постоянно. Втората промяна е, че на следобедните приеми смокингът заменя фрака.

Тази свобода в ширините и кройките влияе и върху аксесоарите на мъжкия гардероб – мъжете започват да си купуват готови, промишлено изработени вратовръзки, обувки и чорапи. Летописците на модата отбелязват и факта, че през пролетно-летния сезон на 1909 г. в мъжката мода масово се носят кафяви мъжки обувки. На пръв поглед може да се предположи, че вече действа масовата унификация, която размива социалните граници, но в действителност унификацията на мъжкия костюм през този период само започва и не е чак толкова радикална. През целия период на съществуване върхушката на едрата буржоазия и нейната най-представителна част – прослойката на лондонските денди, се надпреварват да изобретяват различни „подобрения” на мъжкия костюм, така че да запазят тайната на мъжката елегантност само и само „светските личности да бъдат предпазени от непростимите грешки”. От общия вид на костюма класовата диференциация се пренася в детайла – богатият си

личи по това дали носи фина златна игла за вратовръзка с инкрустирани скъпоценни камъни, като най-предпочитани са брилянтите и рубините и по-рядко гранатите или хризопразите; златни часовници на масивни златни ланци, разположени двустранно на копринени жилетки със специални джобчета, както и масивни златни пръстени с монограми и фамилни гербове – всичко това е материалното изразяване на общество, което разбира колко разрушителни могат да бъдат видимо демонстрираните социални граници. През този период женската мода продължава да е основен приоритет на френската модна индустрия.

Димитрова-Попска свързва развитието на модата по това време с „...всички направления на изобразителното изкуство и архитектурата; важните културни постижения, обичаите, нравите и психологията на съвременния човек”, като тя отбелязва и следните специфични особености – „Модата през периода 1900-1907 г. се характеризира с пищност на декора. Използват се много пера, пух и разкошни скъпи платове”. Най-важната тенденция е съхраняването на облика, наследен от последните находки в тази област, направени в края на XIX в., но вече без увлечения по крайностите в подчертаванията на обемите на полата в задната ѝ част. Периодът, получил в България наименованието „модерн” и прославил се не само с постиженията в архитектурата, но и в дизайна на модните дамски облекла, подпомогнат от литературата на декаданса, се вдъхновява от образа на „инферналната” жена. Модните къщи в Париж също играят голяма роля този изкуствено създаден образ да бъде внедрен в съзнанието на техните индивидуални потребители, които произлизат от средите на едрата промишлена и банкерска буржоазия от Европа и дори от Америка.

Известна е практиката от това време много американски семейства през лятото да пътуват до Европа, като задължително се отбиват в Париж за индивидуални поръчки и попълване на своите гардероби с модни европейски дрехи. Това дори се сочи за една от причините, поради които модни облекла на фирмата Уърт се намират и са запазени много повече в Америка, отколкото в Европа.

Тук се поставя и новият етап на съперничеството между парижката модна разточителност и лондонския рационален практицизъм, който започва да намира все повече привърженици. Поради това че в началото на века става дума за доизживяването, то принципът на импликацията е отново принципът на отказа от старото. През 1902 г. изчезва горното буфанче (т.нар. „китайско фенерче”) на ръкава на дамската рокля. През 1904-1905 г. ръкавите се шият с допълнителна триъгълна платка от лакътя до китката и поради това ръкавът придобива „фуниеобразен” вид. В същото време линията на талията се спуска надолу, като

се подчертава със „шнип“ (сложно изрязано парче, имащо вид на разтеглен петогълник), който подчертава декоративно оптичното място на талията. През лятото се носят отново светли рокли и блузи, украсени с гладки ленти, декоративни шевове, ситно набрани плисета с различна ширина, както и апликации по яката и края на ръкавите с дантела.

Вечерните рокли и манта се кроят така, че да падат от раменете надолу в широки и свободни форми.

Задължителен аксесоар както към дневните, така и към вечерните костюми, са шапките с разнообразно извити и повдигнати краища и декорирани с изкуствени цветя, ленти, пера и дантелени воали.

Поради това, че както обемът, така и дължината постепенно намаляват, то възниква въпросът за употребата на материалите при изработката на дрехи. Вече всички - и моделиери, и търговци, и широките слоеве от потребители, разбират, че времената, в които Уърт използва сто метра плат за една единствена рокля, са безвъзвратно отминали. Взето е решение да има две дефилета на модни облекла годишно, както и членовете на Камерата на високата мода да се увеличат почти двукратно. Третата основна причина за влиянието на модата върху всички слоеве на обществото е, че вече определено се вижда и идеята за готовото облекло. Общо взето много успешно се трансформира мениджърската схема на Уърт и сега тя се прилага към модата, която се предлага на огромната маса от купувачи, които нямат възможност (а и не трябва) да са облечени по правилата и с костюмите на висшата мода. От своя страна висшата мода става идеал, достъпен за малцина, но тя определя основните тенденции в модата за мъжкото и дамското облекло и така подсказва пътя за развитие на всички останали области.

През този период модата вече се разгръща и започва да „оперира“ със всичко – от архитектурата до техниката и от технологиите до прекарване на свободното време. Подобна тенденция, която започва малко преди Първата световна война, се очертава много ясно след нейното приключване. Хората разбират, че животът се е обезценил и, че поколенията, които са участвали във войната, така или иначе се превръщат в загубени поколения дори за модата.

Извод:

Във връзка с направените анализи за модата в началото на XX в. се очертават следните изводи:

Този век е не по-малко революционен. Двете световни войни играят ролята на своеобразен катализатор на обществото, в което модата и модните сезони се

сменят много бързо, макар че определени тенденции могат да се запазят и за по-дълги „цикли на влияние” (5-10 години). През новия век окончателно се изживяват старите стилкови остатъци от XIX в., като кринолинът и турниюрът изчезват, а новите кутюрие, които заменят майсторите, родени през средата на XIX в., поемат по съвсем други пътища на развитие.